

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENME MERKEZİ

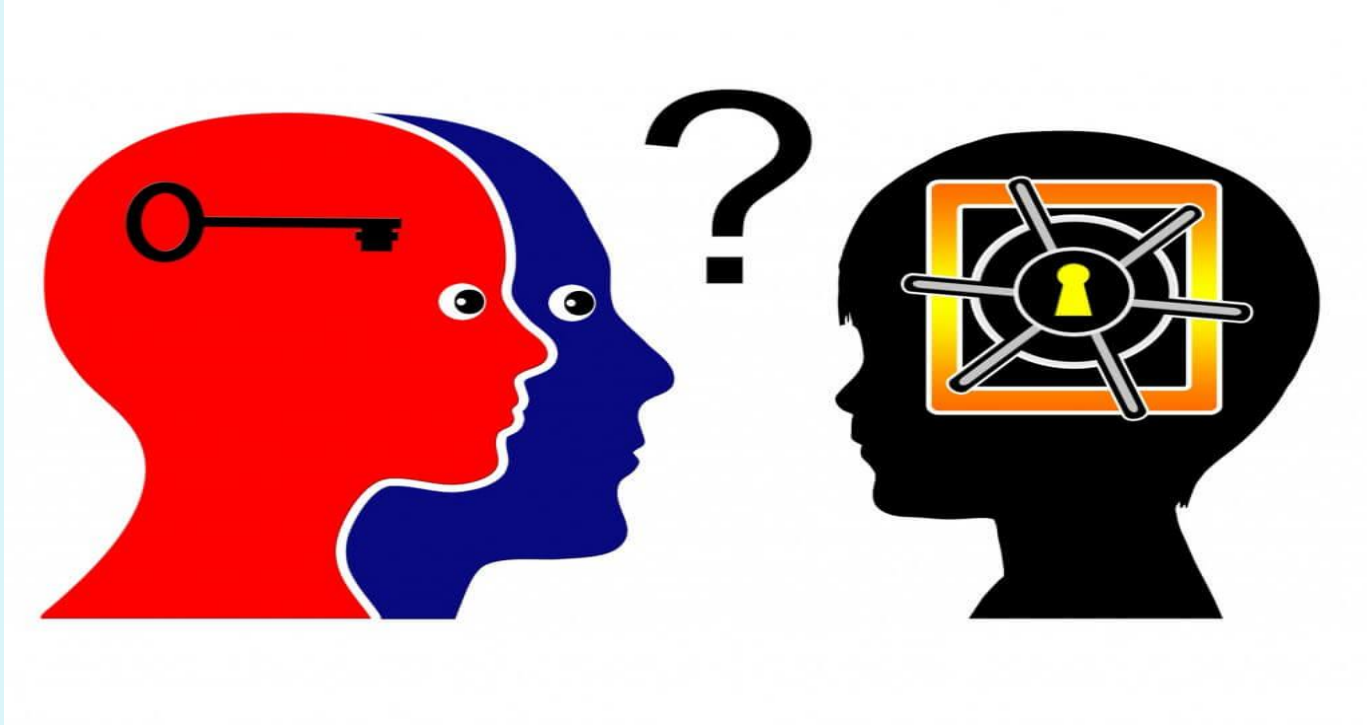
TÜRK DİLİ I

1.HAFTA:

**DİLİN TANIMI VE DİLLERİN
DOĞUŞU**

DİL NEDİR?

DİL NEDİR?

İnsanlar arasında bir iletişim aracı olarak kısaca ifade edebileceğimiz dil, bilinmeyen zamanlardan bu yana varlığını sürdüren canlı bir varlık görünümünde olup toplumu oluşturan bireyler arasında bir iletişim ve bildirişim aracı olarak görev üstlenir.

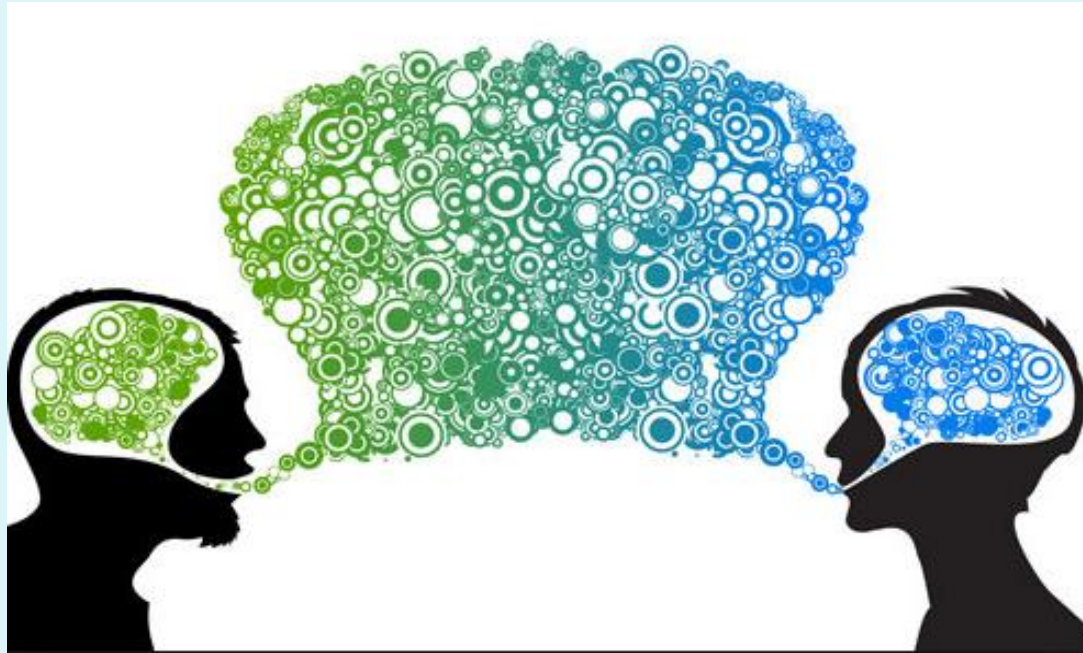
Dil üzerine kaleme alınmış başlıca kaynaklarda dilin birbirinden farklı pek çok tanımına rastlamak mümkündür.

Dil üzerine temel kaynaklarda yer verilen başlıca tanımları şöylece sıralamak mümkündür:

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabiî bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesesidir.” (Ergin, 2009: s.3).

“Dil; düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir.” (Aksan, 2009: s.55).

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en temel araçtır. İnsanlar, zihinlerinde oluşan kavramları, karşısındakine dil vasıtasıyla aktarırlar.

Bir arada ve belli bir düzen d hilinde yaşayabilmek, iletişimi kaçınılmaz kılar. İnsanların ve bazı hayvan türlerinin bir arada yaşayabilmelerinin en önemli gereklerinden biri, bildirişme yani haberleşmedir.

Bütün canlılar arasında bildirişim amacıyla kullanılan genel bir araç olarak dil başlığı kapsamında, bu çalışmada söz konusu edilecek kısım, insanlar arasında bir iletişim aracı olarak kullanılan, belirli kurallara sahip olan dil müessesesi, yani insan dili (Ar. Lisan; İng. Language) olacaktır.

DİLİN ÖZELLİKLERİ

1.Dil, seslerden örölü bir sistemdir:

Dil ile ilgili bilinmesi gereken en temel özellik, dilin seslerden örölü bir sistem olmasıdır. **Daha açık bir ifadeyle, dil seslerin belirli kurallar çerçevesinde bir araya gelmesiyle oluşur.** Dilin en temel birimi olan sesler, belirli kurallar çerçevesinde bir araya gelerek kelimeleri; kelimeler bir araya gelerek söz öbeklerini ve cümleleri meydana getirirler.

Sınırlı sayıdaki sesler, bir dizi hâlinde sıralanarak dili oluştururlar ve bu seslerin yazıya geçirilmesi ile o dile ait alfabe meydana gelir.

***Yazı, ancak dili teşkil eden sesleri görsel olarak ifade etmeye yarayan basit bir işaretler sistemidir. Yazıda her işaret, dilin seslerinden birini karşılamak üzere kullanılır.

2.Dil, tabii bir anlaşma aracıdır:

İnsanoğlunu öteki yaratıklardan ayıran en büyük özellik, insanın zekâya ve düşünme kabiliyetine sahip olmasıdır. Hayal eden, düşünen ve duygulanan kimse, bunların sonuçlarını davranış ve söz olarak kendi benliğinin dışındaki diğer canlılara, insanlara aktarır. Bu aktarmada onun en büyük yardımcısı dildir.

Dil, fertler ve nesiller arasında anlaşmayı temin eder; ancak bu işi görürken insanlar ona istedikleri gibi hükmedemezler. Onu olduğu gibi kabul edip onun tabiatına uymak zorundadırlar.

3.Dil bir işaretler sistemi, göstergeler dizgesidir:

İşaret ile kastedilen özellikle dildeki sesleri ifade etmeye yarayan ses işaretleri ve bunları yazıda göstermeye yarayan harflerdir. İnsan dili, seslerden örölü bir sistemdir. Dilin en küçük birimi, yapı taşı olan sesler, bir araya gelerek kelimeleri; kelimeler bir araya gelerek cümleleri meydana getirirler.

Dil aynı zamanda göstergelerden oluşın bir dizgedir. Burada gösterge ile kastedilen şey, dili oluşturan anlamlı veya görevli kelimelerin bizzat kendisidir. Dilde kullanılan her kelime, bir göstergedir. Gösterge, doğada var olan nesne ya da kavramların dile aktarılmış biçimidir.

4.Dil canlı bir varlıktır:

Dil, kalıplaşmış, değişmez, durgun bir yapıya sahip değildir. Kendi yapı ve işleyişinin gerekli kıldığı özelliklere, tarihî, sosyal ve kültürel şekillenmelere bağlı olarak zaman içinde az çok değişip gelişerek yol alır. Sözcüklerde zaman içinde ses ya da anlam değişmesi olabilir. Örneğin eskiden kullanılan ‘körk’ ve ‘körklü’ kelimeleri kullanımdan düşerek bugün yerlerini ‘güzel’ ve ‘güzellik’ kelimelerine bırakmıştır.

Bu durum, dilin canlılığını ve zaman içerisinde değişebilme ve gelişme özelliğine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. O halde dil, devinimsiz, durağan ve kalıp hâlinde bir varlık değil; canlı, değişim ve gelişim hâlinde bir varlıktır.

5.Dil gizli antlaşmalar sistemidir:

Canlı ve cansız varlıkları, mefhumları, hareketleri karşılayan kelimeler, kelimelerin birbirleriyle olan münasebetleri ve fikirleri anlatmak için yapılan kelime sıralamaları bir cemiyetin, bir kavmin, bir milletin bütün bireyleri tarafından sanki bir gizli anlaşma yapılmış gibi kullanılmaktadır.

Mesela Türk toplumunun bütün bireyleri birleşmişler de dağa 'dağ', taşa 'taş', pınara 'pınar', yola 'yol' deme konusunda gizli bir anlaşma yapmış gibidirler. Her bir birey, bir mutabakat imzalamışçasına dildeki kelimeleri kendiliğinden kullanmaktadır. (Korkmaz, age.: s.5).

6.Dil sosyal bir kurumdur:

Dil, toplum varlığıyla oluşup gelişir. Aynı toplumun bireylerinin konuştukları dilin ana sözcüklerini, kelime dizilimlerini, kelimelerin birbirleriyle olan ilişkilerini gizli bir anlaşma yapmış gibi kullanmaları, dilin sosyal bir kurum olduğunun en önemli göstergelerinden biridir.

Eskimoların 'kar'ın türleri için yavaş yavaş yağan kar, kuru rüzgârla savrulan kar, toz halinde uçuşan kar, üstü buz tutmuş kar, ev yapmada kullanılan ve kalıp halinde kesilebilen kuru kar gibi ayrı ayrı ifadeleri kullanmaları dilin toplumların duygu ve düşünce tarzına, sosyal durumlarına, oturdukları yerlere ve o yerlerin iklim şartlarına, tarihteki geçmişlerine, gelişim ve değişimlerine göre şekillendiğini göstermektedir. (Korkmaz, age.: s.7).

7.Dil, kültürün koruyuculuğunu ve taşıyıcılığını yapan temel varlıktır:

Kültür, T.D.K. tarafından hazırlanan Güncel Türkçe Sözlükte Őöyle tanımlanmaktadır:

“Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.”

İnsanı insan eden dil için toplumun temel taşlarından biri; ulusu ulus yapan öğelerin en başta geleni; kültürün belkemiğidir de denilebilir.

Bir dildeki kavramlar, çeşitli atasözleri, deyimler, kalıplaşmış sözler ilgili oldukları kavram alanlarına göre öbikleştirilirse o dili konuşan ulusun tarih boyunca ilgilendiği, yaşamında önemli yer tutan kavramlar elde edilecektir.

Dil aynı zamanda bir kültür taşıyıcısıdır. Bir milletin kültürel birikimi dil vasıtasıyla nesiller boru aktarılır ve korunur. Bu sebeple dilin korunamaması, yozlaşması kültürün de yozlaşmasına sebep olabilir.

“Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür. Kültür; okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden mânâ çıkarmak, ders almak, düşünmek, zekâyı terbiye etmektir.”

M. Kemal Atatürk

DİLLERİN DOĞUŞU NASIL OLMUŞTUR?

Dil, temeli tarihin bilinmeyen dönemlerinde atılmış bir müessesedir. Dolayısıyla dünya üzerindeki ilk dilin hangisi olduğunu, dilin ilk olarak ne zaman ortaya çıktığını tespit etmek mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte dilin insanlık tarihiyle birlikte var olduğu artık bütün dilciler tarafından kabul görmektedir.

İlk insan dilinin nasıl doğduğu, ne olduğu, dillerin kaynağının tek olup olmadığı gibi sorular insanların düşüncelerini daima meşgul etmiş, çeşitli teorilerin doğmasını sağlamıştır. Bu sorulara kesin bir cevap verebilmek günümüzde dahi mümkün değildir; çünkü yazının ve eldeki en eski yazılı belgelerin tarihi insanlık tarihi açısından çok yeni bir evreye aittir.

İlk insan dilinin nasıl doğduğu, ne olduğu, dillerin kaynağının tek olup olmadığı gibi soruların insanların düşüncelerini daima meşgul ettiğinden ve çeşitli teorilerin doğmasını sağladığından bahsetmiştik. Bu görüşlerin, konuşma dilini yaratan kaynağa göre temelde iki grupta toplandığını söyleyebiliriz.

Bunların ilki, yeryüzündeki dillerin tek kaynaktan çıktığını savunan **tek kökenci monojenist**) görüş, diğeri ise yeryüzündeki dillerin ayrı ayrı kaynaklardan meydana geldiğini savunan **çok kökenci (polijenist)** görüştür.

Dillerin doğuşunu açıklamaya çalışan teorileri ise şu şekilde sıralayabiliriz:

1.Yansıma Teorisi:

Teoriye göre bütün dil öğeleri, tabiattaki çeşitli seslerin yansıması veya taklidi neticesinde doğmuştur. Örneğin Türkiye Türkçesindeki “miyavlamak, havlamak, melemek, horlamak, gümbürtü, gümbürdemek, inlemek, böğürmek, böğürtü, takırtı, şırıldamak, çatır çutur” gibi doğadaki sesleri yansıtan, taklit eden sözcükler, yeryüzündeki bütün dillerde bulunmaktadır.

Teoriyi ileri sürenler, bu tür sözcüklerin her dilde sözvarlığının yalnızca küçük bir bölümünü oluşturduğunu göz önünde bulundurmamışlardır.

2. Psikolojik Teori:

Bu teori dillerin doğuşunu insanların jest ve mimikleriyle ilişkilendirmektedir. Wilhelm Wundt tarafından ortaya atılan bu teoride dil, başlangıçta doğal bir refleks olarak çıkan seslerin daha sonraları bilinçli olarak kullanılmasıyla ortaya çıkmıştır.

3. İş Teorisi:

Bu teoriye göre dil, insanların bir arada çalışırken yapılan işi kolaylaştırmak için çıkardıkları ritmik seslenmelerden (hay! hop! vs.) doğmuştur. Bu teoride herhangi bir iş yaparken çıkarılan sesin neye ait olduğu da düşünülmesi gereken ya da ihmal edilen bir noktadır. Örneğin bir taşın kırılması esnasında çıkan ses taşa mı, çekice mi ait olacak, hangisinin adı sayılacaktır? Bu sorulara bir cevap bulabilmek oldukça güçtür.

4.Ay Dil Teorisi:

Bu teoriyi savunanlara göre ilk insanlar Ay'a mistik özellikler yüklemiştir. Ay'ın değişik şekilleri insanın mimiklerine ve ağız şekline benzetilmiştir. Bu şekillerin insanlar tarafından taklit edilmesiyle de ilk kelimeler oluşmuştur.

5.Ünlem Teorisi:

Bu teoriyi savunanlar, insanların değişik olaylar neticesinde çıkardıkları “of, ah, uf, ay!” gibi ünlemlerin zaman içerisinde çeşitli kavramları karşılamak üzere sözcüklere dönüştüğünü, sözlükselleşerek çeşitli kavramları karşıladığını ileri sürmüşlerdir. Ancak bu gibi kelimelerin tıpkı yansıma sözcüklerde olduğu gibi bir dildeki tüm kelimeler içerisindeki oranının az olması, dilin doğuşunu bunlara bağlamanın pek de doğru olmadığını göstermektedir.

6.Güneş-Dil Teorisi:

20.yüzyılın ilk yarısında Fransız bilim adamı Hilaire de Barenton tarafından ortaya atılan bu görüşe göre insanların taptığı güneş, konuşma dilinin ilk fonemini oluşturur. Bu nedenle kurama bu ad verilmiştir.

1935 yılında Viyana'da yaşayan Dr. Hermann F. Kvergiç'in hazırladığı "Türk Dillerindeki Bazı Unsurların Psikolojisi" başlıklı metne göre dil ilk olarak jestlerden oluşmuş, bazı anlamlı sesler buna daha sonra eklenmiştir. Kvergiç bu görüşünü kanıtlamak için Türkçe isimlerden yola çıkar ve Türkçenin biçimlenen ilk insan dili olduğu görüşünü ortaya atar.

Güneş-Dil Teorisi

7.İlahi Teori:

Dillerin doğuşunu vahye dayandıran bu bilgilere Tevrat'taki Bâbil hadisesinde, İncil'deki ve Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetlerde rastlanmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de insana 'beyan (konuşma)'nın öğretildiği şu ifadelerle açıklanır:

“İnsanı O yarattı, ona beyanı O talim etti.”, “Allah, Âdem'e eşyanın adlarını öğretti.” rastlanmaktadır. (Rahman Suresi, 1-3. Ayetler, Bakara Suresi, 31. Ayet.)

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan (2009). Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ERGİN, Muharrem (1998). *Üniversiteler İçin Türk Dili*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım, 1998.
- GÖKER, Osman (1998). Üniversite Öğrencileri İçin Türkçe, Doğu Matbaacılık, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer (2010). Türkçe El Kitabı (6. Baskı), Akçağ Yay. Ankara.
- HATİBOĞLU, A. Necip (2003). Üniversitede Türk Dili, Barış Yayınevi, Ankara.
- KOLCU, Hasan (2012). (Başkanlığında). Türk Dili, Umuttepe Yay. Kocaeli.
- KORKMAZ, Zeynep (2010). *“Yeryüzündeki Diller”*, Türk Dili ve Kompozisyon, Ekin Yay. Bursa.
- KORKMAZ, Zeynep v.d. (1997). Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, YÖK Yay, Ankara.
- PİLANCI, Hülya (2006). Türk Dili, Anadolu Üniversitesi Yayını, No:1473, Eskişehir.
- SARI, Mehmet (2011). Fakülte ve Yüksekokullar için Türk Dili Ders Kitabı, Okutman Yay. Ankara.
- SAUSSURE, F. (2001). Genel Dilbilim Dersleri (Çev.: Berke Vardar), Multilingual Yay. İstanbul.